

LAUSUNTO

Nuorisotutkimusseuran lausunto demokratiakasvatuksen suuntaviivoista Valtioneuvoston demokratiapoliittisessa selonteossa 2014

Nuorisotutkimusseura kiittää Eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta kommentoida Valtioneuvoston demokratiapoliittista selontekoa demokratiakasvatuksen osalta.

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1394630106756/Files/OMSO_14_2014_Demokr_seloteko_2014_SU_70_s.pdf

Demokratiapoliittinen selonteko esittää demokratiakasvatuksen tavoitteeksi kehittää kouluja oppilaiden osallistumista vahvistavaksi. Käytännön keinoina esitetään oppilaskuntatoiminnan vahvistamista, koulun ja ympäröivän yhteiskunnan vuoropuhelujen lisäämistä, demokratiakasvatuksen sisältöjen vahvistamista opettajankoulutuksessa sekä päättäjien ja koulujen vuorovaikutuksen lisäämistä. Lisäksi esitetään nuorisolain uudistamista osallistumista tukevaksi.

Nuorisotutkimusseura pitää näitä toimenpide-ehdotuksia tärkeinä ja oikeansuuntaisina, mutta haluaa esittää joukon tarkentavia huomioita. Huomiot perustuvat Nuorisobarometrien tema-alueetta koskeviin keskeisiin tuloksiin sekä erilaisiin osallisuustutkimuksiin, joita Nuorisotutkimusseuran piirissä on toteutettu erityisesti kuntaympäristön näkökulmista. Näiden tulosten mukaan aktiivisuuden kasautuminen ja nuoren sukupolven sisäinen eriytyminen näkyvät myös yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Demokratiakasvatusta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti yhdenvertaisuuden näkökulmasta, kiinnittäen erityistä huomiota eri sosioekonomisista ja etnisistä taustoista tulevien nuorten naisten ja miesten resursseihin ja mahdollisuuksiin osallistua demokraattisen yhteiskunnan kehittämiseen. Nuorten yhdenvertaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen on moniulotteinen kokonaisuus, jossa

sosioekonomiset ja kulttuuriset tekijät kytkeytyvät alueellisiin eroihin: nuorten mahdollisuudet vaikuttaa lähiympäristöönsä vaihtelevat eri puolilla Suomea. Vaihtelun taustalla eivät ole ainoastaan kuntien rakenne-erot vaan myös päättäjien asenteet ja toimintakulttuurit. Tuloksista on luettavissa lisäksi perhetaustan moninainen vaikutus nuorten osallistumiseen ja vaikuttamiseen, sekä motiivien että käytännön toiminnan tasolla. Nuorisobarometri osoittaa, että tietoisuus tai kiinnostus yhteiskunnallisesta toiminnasta ei automaattisesti käänny aktiivisuudeksi. Suomessa kytkös yhteiskunnallisen kiinnostuksen ja toiminnan välillä on huterana.

Tutkimustuloksiin nojaten nostamme esille neljä näkökulmaa, joita pidämme erityisen tärkeinä kehitettäessä demokratiakasvatusta:

1. Demokratiakasvatus on paitsi demokratiaan kasvattamista, myös demokraattista kasvatusta. Toisin sanoen, koulutuksen tulisi myös tuottaa kokemuksia siitä, millaista toiminta demokraattisessa yhteisössä on. Tutkimusten mukaan ongelma esimerkiksi suomalaisessa yhteiskuntaopin opetuksessa on sen tieto- ja järjestelmäkeskeisyys, jolloin pyrkimys vaikuttaa asennetasoon tai tuottaa osallisuuden tunnetta jää helposti toisarvoiseksi. Mikäli jälkimmäinen näkökulma otetaan vakavasti, on puututtava koulujen toimintakulttuuriin ja muutettava sitä osallistavammaksi. Tämä tarkoittaa toimintaa paitsi oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien sisällä, myös koulun yhteisötasolla. Nuorisotutkimusten havaintojen mukaan koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuureissa on isoja eroja osallisuuden suhteen: osa on kehittänyt toimintakulttuuriaan tietoisesti ja systemaattisesti, osa on vasta alussa. Tämän voi nähdä olevan eriarvoistava tekijä, koska kaikki nuoret eivät saa samanlaista tukea kansalaisuuteen kasvussa.

Suomalaiselle osallisuustyölle on luonteenomaista keskittyä edustuksellisiin ja ryhmämuotoisiin rakenteisiin. Tätä heijastellen myös demokratiaselonteossa ainoa selkeästi mainittu menetelmä on oppilaskunta. Näemme oppilaskuntatyön yhtenä keskeisenä kouluosallisuuden vahvistajana, mutta emme pidä sitä riittävänä. Tämän ohheen olisi luotava muita tapoja vahvistaa koulua demokraattisena yhteisönä – niin luokkahuoneessa, nuorten välisessä vuorovaikutuksessa, opetussuunnitelmien laadinnassa, koulun konfliktien ratkaisussa kuin koulun suhteissa ympäröivään yhteiskuntaan. Pidämme huolestuttavana, ettei demokratiaselonteossa esitetä keinoja, miten nuorten osallistumista voisi vahvistaa myös yksilötasolla. Haluamme kiinnittää huomiota osallistumisen kokemuksiin ja niiden systemaattiseen arviointiin koulu yhteisöissä. Kun pohditaan, tuottaako toiminta osallistumisen kokemuksia piirtyä esiin nuorten toiminnan ja kokemusten arvioinnin merkitys.

Tällaisen arviointitiedon tuottaminen ja systemaattinen hyödyntäminen on Suomessa alkutekijöissään.

2. Viimeaikaiset tutkimukset ovat nostaneet esiin joukon kehittämisen kohteita erityisesti toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Pidämme huomionarvoisena, että raportissa esitetään joukko eriteltyjä toimenpiteitä yleissivistävässä koulutuksessa, mutta ammatillinen koulutus jätetään yleismainintojen tasolle. Myös toimenpiteiden osalta pitäisi kehittää ammatillista koulutusta paitsi työelämätaitoja ja yrittäjyyttä, myös kansalaisuutta ja demokratiataitoja vahvistavaksi. Yhteiskunnan polarisoitumista ei tulisi vahvistaa koulutusjärjestelmällisin ratkaisuin.
3. Nykynuorten kasvuympäristöt ovat laventuneet globaalistumisen, teknologisoitumisen ja monikulttuuristumisen myötä. Tämän seurauksena erilaiset koulun ulkopuoliset oppimisympäristöt ovat lisänneet merkitystään. Kyse ei ole ainoastaan järjestötoiminnasta tai nuorisotyöstä, vaan myös nuorten omaehtoisista ryhmistä ja toimintakulttuureista. Mielekkään vapaa-ajan toiminnan ensiarvoinen merkitys nuorten yhteiskunnallisen jäsenyyden vahvistajana on todettu monissa nuorisotutkimuksissa. Non-formaalien oppimisen tai vapaa-ajan näkökulman uupuminen demokratiakasvatukseen osalta näyttäytyy Nuorisotutkimusseuran kannalta ongelmallisena. Esitämme, että selonteossa huomioitaisiin paremmin muodollisten instituutioiden ulkopuolinen oppiminen ja sen tukeminen.
4. Yksi eittämätön kehittämisen kohde Suomessa on lapsi- ja nuorisopolitiikan kokonaiskoordinaatio. Tämä tulee esiin myös demokratiaselonteossa, jossa vain vähän pohditaan sitä, miten kaikki lapsille ja nuorille tarjotut palvelut voivat joko osallistua kansalaisuuden vahvistamiseen tai olla vahvistamatta sitä. Demokratian vahvistaminen lähinnä koulutukseen keskittymällä on turhan rajallinen näkökulma; kirjastot ja muut kulttuuripalvelut, liikunta, nuorisotyö tai vapaa-aikatoimi osallistuvat kaikki demokratiakasvatukseen. Erityisesti haluamme korostaa yhdyskuntasuunnittelun merkitystä – tuleeko kuntakansalaisella tunne siitä, että hänen mielipiteitään arvostetaan ja että hän pystyy vaikuttamaan ja osallistumaan yhteiseen prosessiin. Pidämme erinomaisen tärkeänä, että myös näitä palveluja pidetään mukana demokratiakasvatusta kehitettäessä. Nuorisobarometrin mukaan nuorten kokemukset siitä, että heidät otettaisiin kunnallisessa päätöksenteossa vakavasti, ovat varsin heikot. Nuorten demokratiatunteen ja todellisten

vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista kasvatusnäkökulmaa, jossa sektorirajoja uskalletaan koetella ja ylittää.

Nuorisotutkimusseura osallistuu mielihyvin demokratiakasvatuksen kehittämiseen myös jatkossa.

Helsingissä 12.5.2014

Tomi Kiilakoski, FT, tutkija, Nuorisotutkimusseura

Leena Suurpää, dosentti, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimusseura

Nuorisotutkimusseuran julkaisuihin voi tutustua seuraavan linkin takaa:
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut>